

Атанас Далчев

На един литературен критик

I

Думата ми е за статията на г. Вл. Василев „Хулиганството в литературата ни“ („Златорог“, г. VII, кн. 5–6).

Тая статия е видяла свят благодарение на щастливото обстоятелство, че авторът ѝ е редактор и може да печати в списанието си каквото ще. Ако Вл. Василев не беше редактор или статията му беше написана от друго, никой вестник, никое списание, даже „Златорог“ не би я поместил. По-неграмотно и по-вulgарно написана статия не се е появявала отдавна в българската литература. В нея необразоваността и грубостта се надпреварват; доводите са заменени с ругатни, убежденията – с възклицания; логика не искайте: авторът си противоречи непрестанно; отрича това, що три реда по-горе е признал, за да го признае отново три реда по-долу; мисълта се замотава в безсмислици като „безсилна сила“ и слогът заква. Всичко това и най-повърхностният читател лесно би открил още с първото прочитане на статията; но за него не искам да говоря. Ще разгледам само фактите, които Вл. В. изнася, и начина, по който манипулира с тях, защото хората нямат нито време, нито охота да ги *намерят* и проверят, а Вл. В. е доказал вече, че не заслужава доверие като критик. Един пример: за да изкара проф. К. Гълъбов родоотстъпник, той цитува един негов пасаж, след като изхвърля старателно цели редове, които биха противоречили на намеренията му. Статията „Хулиганството в литературата ни“ извика заслужено възмущение: засегнатите отговориха, а появиха се и много бележки от лица извън литературния кръг „Стрелец“. Средствата и методите на Вл. В. бяха разкрити и Вл. В. уличен в литературна злонамереност. В следващите редове аз ще се спра само върху ония обвинения, които Вл. В. прави специално на мене.

Вл. В. ме обвинява, че без всякакъв повод (тъй от завист) съм се нахвърлил върху Н. Лилиев, че съвсем произволно съм сравнявал Н. Лилиев с Яворов и в края на краищата, без всякакви основания, съм го отрекъл „изцяло“. Вл. В. говори за статията „Мъртва поезия“ („Развигор“, 1924 г.). Но защо за казаното в нея напада само мене, когато тя е подписана и от Панталеев? Защо Д. Панталеев е пощаден, дори похвален? – Това читателят ще разбере по-нататък. Нашата статия беше отговор на г-жа Анна Каменова и повече от един отговор не е искала да бъде. 15–20 дена преди статията ни г-жа К. писа, че Лилиев бил създал българското поетическо слово и направил българския език годен за стих. Панталеев и аз поискахме да узнаем как е можал Лилиев да създаде българския език, щом преди него той стих е имал майстори като Яворов и Дебелянов, и да видим в какво се състоят преимуществата на Лилиев пред

Яворов. Това е, струва ми се, достатъчно основание, за да се сравнят Яворов и Лилиев. Но Вл. В. ми забранява това сравнение: не могло да се съпоставя Лилиев с Яворов, както не могло да се съпоставя Шели с Байрон или Пушкин с Тютчев. Ами ако в литературата съществуват най-малко десетина паралела между Шели и Байрон, ако с Пушкин се съпоставя не само Тютчев, Лермонтов, Баратински, Блок, но и прозаисти като Гогол и Достоевски? Тогава? **Тогава Вл. В. не е чел литература.** Но можеш да не бъдеш „начетен“, стига да си малко „умен“, за да видиш, че няма никакви пречки за едно сравнение между двама лирици на един и същ народ, от едно и също време, то и когато се сравняват по отношение на стихотворната им техника. Най-сетне една такава съпоставка се налага, за да се види „значението на Лилиев за създаване изисканата форма и техника на българския стих“ (Вл. В.). Тъкмо това значение искахме да разберем и ние и дойдохме до заключението, че **Лилиев подир Яворов означава упадък на българския стих.** Но и статията ни в „Развигор“ го изтъква доста ясно. Само за Вл. В. то е неясно или може би ясно, но иска да го *затули с възражения*, като това, че аз съм „привеждал два реда (разбира се, най-слаби) от Лилиев и други два (от най-хубавите) от Яворов“. То се знае: от Лилиев най-слабите, защото нека призная, аз не виждам силни. И дълг се падаше на Вл. В., вместо да *сине* „горолонная болтовня“ и да ме праща при статии с комичното заглавие „Беатриче на нашата поезия“, дето под Беатриче се разбира Лилиев, да посочи от Н. Лилиев поне един силен и хубав стих като тези, които съм цитувал от Яворов.

Във връзка със синтаксиса на Лилиев Панталеев и аз бяхме казали, че у Лилиев няма анжамбман. Но ето, изкопал няколко анжамбмана, Вл. В. ми ги поднася задъхан, с тържеството на откривател и заключава: „или Далчев не знае що е анж., или не е разтворил книгите на Лилиев, или е – лъжец!“ На бедния, опиянен от откритието си български Колумб, и на ум не идва, че може да е открил Африка, вместо Америка, и че е трябвало да допусне, при оскъдната си начетеност, и една четвърта възможност: **той не знае що е анжамбман.**

Когато кажем за един стихотворец, че „няма стих“, то не значи, че той пише проза, но че няма **хубав** стих. Когато писахме за Лилиев, че у него няма анжамбман, искахме да кажем, че няма **хубав** анжамбман. Не само това. Анж. е средство за модифициране на ритмиката и за засилване или намаляване на ритмичната звучност – което става при особени условия. Ако у Лилиев не говорим за анж., то е, защото липсват тия условия. Само анж., който служи на горните цели, а анж.; всички други

анж. не са художествено осмислени и затова – никакви анж. Такива, каквито ми посочва Вл. В., аз бих могъл да изредя у Лилив най-малко още дузина, обаче Вл. В. ми продава за анж. и това, което и от неговото тесно школко гледище не е анж. „Ромолят предвечни -/те води“ не е анж., защото за анж. се говори там, дето имаме пренос на синтактично неразривна част от изречение, а не от отделна дума. Не е анж. и „не зная тоя път извежда/ ли отмиражите навън“, защото „ли“ има енклитично естество и образява звуково (не графически) цяло с предидущата дума, поради което не може да се къса. Никой българин няма да прочете така разделени тия стихове. Същото важи и за „анжамбани“ като „Бъди очакван вожд, призван да /зове с пророчески си глас“ или „сякаш тая безимена юдол е ада на/ премалнели души среди зноя на жизнения друм“, дето имаме пък думи от проклитично естество. Очевидно тия работи не са така прости, както си ги е мислил авторът на „хулиганството“ и за да види колко тънки са понякога те, бих му препоръчал книгата на проф. К. Гълъбов "Римите в средногорнонемската поема „Moriz von Craon“ (год. на Соф. университет 1926). Впрочем аз се виждам затруднен да посоча Вл. В. каквато е да е книга, защото той не знае, както е известно, нито един чужд език, а единствената книга на български, третираща обстойно тия въпроси – работата на проф. К. Гълъбов, – той няма да може да прочете от злоба.

Защо тогава Лилив да е „най-големия съвременен поет“? Много просто: „Лилиев е една от най-големите ми симпатии“, заявява Вл. В. („Н. Лилиев“ – сп. „Златорог“ 1922 г.). Точно по ученически: Лилиев бил симпатичен на Вл. В. – и толкоз! И сетне мами себе си и читателя, че „в писаното за Лилиева литературната ни критика се среща в рядко единомушие и възторг“ и че „петнайсет години цяла интелигенция и младеж живее и чувствува чрез него“. Първо, Лилиев съвсем не е посрещнат така единомушно. Това Вл. В. можеше да научи от своя сътрудник Малчо Николов, който сам беше написал една доста отрицателна рецензия върху Лилиев и чак след като влезе в „Златорог“, си измени мнението. Не е ли знаменателно, че всички положителни статии за Лилиев, които ми изброява Вл. В., се намират в „Златорог“? Второ, българската интелигенция не е живяла чрез Лилиева никога – камо ли „15 години“. Нямала ли е друга по-сериозна работа тая интелигенция? Най-четеният и обичан поет след войната (оттогава само 10 години) беше – и с право – Димчо Дебелянов. Но дори за Дебелянов да кажем, че цялата интелигенция е живяла и чувствувала чрез него 15 години – е смешно.

Не мога да отмина мълком и друго едно обвинение. Пазителят на

литературния морал в България пише: „Липсата на един подлог у Стубела му дава повод да го отрича изцяло.“ Да видим това място: „И вият над двора и вият над къщи орлите.“ Ние бихме казали: орлите не могат да вият, защото не се вълци или кучета; сигурно Стубел е искал да каже „вият се“, но заради размера е изпуснал това „се“. Възвратното местоимение „се“ „културният“ Вл. В. нарича предлог. Прочее Вл. В., **не знае и граматика**. За такива неща пишат двойка още в отделенията – и освен това, този „предлог“ съвсем не е така маловажен, както се струва на Вл. В., защото не е все едно дали „Х. се уби“ или „Х. уби“, дали „орлите се вият“ или „орлите вият“. А Стубела ние не сме отричали никъде, нито „изцяло“, нито „наполовина“, макар да може да се каже, че не е поет оня, който тъй немарливо се отнася към словото. Вл. В. се опитва да обясни грешката на Стубел с „плахото му и тъмно чувство“. Орлите видели, защото Стубел имал тъмно и плахо чувство. Наистина, няма що да се каже: ловко оправдание! Сигурно и Вл. В. не разбира граматика все поради тия „тъмни и плахи чувства“. Всъщност тук никакви чувства нямат място. Стубел не знае своя роден език, и толкоз! Н а м е с т о „окичен“ той пише „покичен“, което значи захвърлен („гърд, покитена с розови пъпки“), вместо „сенката ми на (или върху) стената“ – „сенката ми в стената“.

Човек би повервал, че Вл. В. се е нагърбил с благородната задача да защитава Лилиев и Стубел и да брани от „хулиганство“ имената на Бодлер, Верлен, Маларме, които впрочем никой не е „хулил“ и които най-малко Вл. В. има право да защитава, защото не ги познава (толкоз по-благородно, ще кажете, не ги познава и все пак ги защитава). Човек е готов да се трогне от високите намерения на Вл. В., да почне да му съчувствува и – да се излъже. Защото в действителност нищо подобно няма. Ако Вл. В. искаше да защити Лилиев и Стубел, той трябваше да го стори преди 3 години, когато излезе нашата бележка, а не сега, когато му е минало времето. Другаде е причината, която е накарала Вл. В. да подига стари въпроси.

В „Стрелец“, бр. 6 бях напечатал статия, в която, изтъквайки един голям недостатък на „нашата критика“, аз го илюстрирах с пасаж от Вл. В. Ето това е единствената ми вина. Статията за Лилиев е само предлог. Ясно е защо сега Вл. В. ругае само мене, а не и Панталеева. Панталеев не е писал нищо *лошо* против Вл. В., не е отричал никога „големия критик“; той може да бъде помилван и възнаграден: той е даровит поет. А аз – „бездарник“, „мошеник“, „мизерен човек“, защото, **след като са ме похвалили** („Златорог“, г. VIII кн. 1 и 3–4), въпреки интереса си съм

се усъмнил в критическите дарби на хвалителите си. Ако след признаването на Вл. В. (че книгата ми „Прозорец“ била един интересен факт в литературата ни и че премията за 1926 г. трябва да се даде на мене) аз бях отворил уста от възхищение и почнех да го възприемам като критик, участва ми, без съмнение, щеше да бъде друга, нямаше да бъде „мизерен човек“ и статията за Лилюев щеше да се забрави. У нас е било винаги тъй: когато си честен, наричат те „безчестен“; трябва да бъдеш „безчестен“, да продадеш убежденията си за някое местенце в редакцията на някое списание, за да бъдеш честен човек и „многообещаващ писател“. Както и да е, Вл. В. няма защо да се преструва, че защитава „българската литература“ от „хулиганство“. Той защитава само себе си и – нека отбележим – много несръчно!

II

По липса на място не ще повтарям мислите от статията си „Нашата критика“, ще се спра само на „възраженията“ на Вл. В. След като **приведох от Вл. В. един пасаж от 14–16 реда**, аз писах: „Кажете, научили ли сте нещо за Яворов и неговата поезия? Не може ли това същото да се каже и за всеки поет?... Кой поет не е раздвоен в *днешно* време: у кого не се среща мотивът за раздвоеност? Вл. В. смята, че е изчерпал Яворов с тия гръмки думи за «двете начала» и за «душата, която е разпъната между два полюса» и с тия изтъркани антитези като «триумф и разгром», когато всъщност не е казал нищо, абсолютно нищо. Не е достатъчно да се каже за Яворов, че у него имало раздвоение, както не е достатъчно да се каже, че Народният театър е постройка. Това е най-лесното, оттук тепърва начева критиката. Тя трябва да ни посочи с какво се характеризира раздвоението у Яворов; на каква почва се проявява това раздвоение (раздвоение има всякакво – и при самонаблюдението в психологията имаме раздвоение), кое е индивидуалното; за да ни покаже къде се заражда у него това раздвоение, къде е първото пропукване и после да проследи развоя му и да ни даде неговата проблематика.“

Вл. В. е недоволен: много малко било цитуваното от него. Да не иска да му изцитуват всичките съчинения? Та това не е възможно, защото за една статия във вестник, в която се цитуват и други автори, и един цитат от 14 реда е много.

Но Вл. В. настоява: „Аз съм показал на що се слага раздвоението у Яворов.“ Той иска на всяка цена да се цитува още мъничко от него и най-подир, неутралял, се впуска да се самоцитиува. Щом като толкоз му се

иска, ще му направя това удоволствие и ще приведа тук тоя пасаж:

„Демоничен, той полетява с най-безумния си порив към любовта – уви! – за да я види сразена и да почувствува нейната ефимерност. Чистата любов, за която копнее душата му, е възможна само като мечта – постигне ли я, тя умира. Защото онова, което дири поетът, е проекция на собствената му душа – никога тя няма да намери своето съотвествие в един земен образ и удовлетворение в едно земно щастие. Може би не в постигането, а в самия устрем е красотата на живота и самоутвърждението на силния дух. Тоя устрем е, който придава на цялата Яворова поезия страшната поривистост на настроението, тая крилата ритмика и призивният ѝ тон.“

Вл. В. е направил целия този „самоцитат“ сякаш с единствената цел да потвърди изтъкнатото му от мене пустословие. В тоя пасаж не само че не „се показва на що се слага раздвоението у Яворов“, **но не се говори изобщо за никакво раздвоение**. Всичките тия пищни фрази, чувани постоянно, преповтаряни от всекиго, се мъчат да кажат нещо за **несъответствието между бляна и действителността**, между диреното и намереното; че постигнатата мечта (идеал) не е вече мечта (и идеал), че животът може би е в търсенето и т.н. Поетът „се стреми към любовта“, но „я вижда сразена и ефимерна“, „дири съответствието в един земен образ“ и „не може да го намери“. Какво раздвоение у поета има тук? Никакво! Заключение е: **на Вл. В. не е ясно що е раздвоение**.

Преди да минем към въпроса за „разсъдъчната поезия“ и „разсъдъчната критика“, който въпрос толкоз много плаши Вл. В., нека видим една от причините за тоя му страх. Как разсъждава Вл. В.? Ето един негов силогизъм. У Яворова има раздвоение – според Далчева " у всеки поет има раздвоение", значи и у Далчев има раздвоение – следователно Далчев е Яворов. „Далчев се поставя наред с Яворова.“ Прекрасно!

Преди всичко Вл. В. не знае дали аз считам себе си за поет; не, от това, че у Яворов имало раздвоение и че у всеки съвременен поет, значи и у мене, има раздвоение, не следва още, че „аз се поставям наред с Яворов“. И у Гьоте има раздвоение, но смее ли Вл. В. да постави Яворов наред с него? Освен това казахме: „раздвоение има всякакво“. Най-сетне раздвоението не е кой знае какво качество, то не прави човека поет. И един „бакалин“ може да е раздвоен; да не мисли Вл. В., че то е привилегия само на поетите? Боя се да не злоупотребя с търпението на читателя, иначе бих прочел на Вл. В. един урок по логика, защото, както се вижда, той не може да прави и най-леки умозаклучения. Но Вл. В. няма да иска да ме чуе. Той е против разума и понятно защо. Вие знаете баснята за

лисицата и гроздето, тя щи ви обясни защо Вл. В. е портив разума и логиката. Вл. В. се страхува много да не би да е умен (впрочем един излишен страх), той не може да търпи да му говорят за разум и разумно, за логика и логично. Бедният разум Вл. В. го нарича „подъл“. Той е за „чистата емоция“, за вдъхновението и интуицията; не иска да е умен, защото, който е умен, не може да бъде вдъхновен и да има интуиция.

Но да се върнем на въпроса: в критиката участва ли разумът; когато критикува критикът работи ли с интелект? Самата дума „критика“ показва, че работата на критика е свързана с интелекта. Критикът се различава от обикновения зрител, слушател или читател по туй, че докато те само възприемат и преживяват, той може и да промисли възприетото и преживяното, да си даде сметка за него и въз основа на известни норми да отсъди дали една творба е хубава, или не. Що се отнася до интуицията, никой не би могъл да отрече участието ѝ в творчеството на критика, но аз не мога да разбера защо постигнатото чрез интуицията да бъде в разрез с интелекта, защо интуитивното трябва да бъде непременно неразумно? И в математиката големите открития са ставали интуитивно, обаче, струва ми се, не са глупости. Вл. В. обаче отрича разума и иска само интуиция, като че ли без интуиция му е невъзможно да напише всичките си безсмислици. Човек е принуден да се обяви накрай против всички тия „интуиции“, „непосредни знания“, „вдъхновения“ и прочее недоловимости от разума само защото с тях се оправдават некадърници и бездарници.

Щом като Вл. В. поддържа така отчаяно една критика, „чисто емоционална“, от само себе си се разумява, че Вл. В. е ратник за „чистата поезия“. Той обвинява литературния кръг „Стрелец“, че отрича емоцията и искал да сложи изкуството върху разсъдъка. „Стрелец“ не е отричал емоцията, но е искал и разумът наред с чувствата да бъде равноправен фактор в изкуството на Логоса – поезията. И то по следните съображения: първо, защото смята изкуството за проява на целокупната човешка личност, не на една нейна страна; второ, защото бленува за една дълбока поезия (каквато е поезията на Гьоте и Пушкин, изобщо класическата), дето чувството, освободено от случайности, се кристализира в идея; и трето, защото иска поетът да носи отговорност за своята творба, а отговорен не може да бъде лишеният от ум. За нас, хората от „Стрелец“, един поет не е само „динамика и буря“, същество, което не знае и не разбира какво върши, но и личност, носител на един висш нравствен порядък. Вл. В., който няма чувство за критическа отговорност и произнася напразно думата „личност“, който оставя да се пишат в списанието

му с псевдоним и без псевдоним гаври по адрес на тоя и оня. Вл. В. не разбира това. Той се позовава на сензационния абат Анри Бремон. Щом като е дошла работата да се позоваваме на чужди мнения, неко чуем какво казва не някой се френски поп, а един от големите руски поети. „Истинските поети – пише Баратински, тъкмо затова са редки, защото трябва да обладават съвършено противоположни свойства: пламъка на творческото въображение и хладината на проверяващия ум.“ Или ето какво казва Н. Гумилъв в своите „Писма за руската поезия“: „Какво е нужно, за да живее едно стихотворение и не в стъкленца със спирт, като интересен урод, не с полуживота на болник в кресло, но с пълен и могъщ живот?... Какви изисквания трябва да удовлетворява то? – Аз бих отговорил накратко: всички. То трябва да има: мисъл и чувство – без първото и най-лирическото стихотворение ще бъде мъртво, а без второто даже епическата балада ще изглежда скучна измислица.“ Всяко дълбоко изкуство е идейно, всяка истинска поезия е философска. Опита-ме ли се да отречем идейната лирика, ще отречем най-значителното в европейската лирика. Да не приказваме за другите поетични родове – за романа и особено драмата, дето идеята има още по-голям дял, дето философията и поезията, Кант, Шилер, Хегел и Хебел, са вървели исторически ръка за ръка.

Вл. В. *признава* наполовина това със *своята* неуместна теория за двата вида писатели – „културни“ и „некултурни“. Едни от писателите били „културни“, други „некултурни“. Вл. В. се заема да докаже това и попада в положение на оня, който, за да оправдае една своя нелепост, трупа върху нея други още по-големи. Между „културните писатели“ той туря, разбира се, Н. Лилиев, а между „некултурните“ наред с Елин Пелин и Каралийчев – Достоевски!

Да, това е факт, читателю, колко голямо и да е учудването ви. Създателят на философския роман, най-големият гений на руската земя бил некултурен! За да уверя Вл. В. (не читателя), че Достоевски е културен, аз бих му препоръчал да прочете „Дневникът на писателя“; бих му посочил статията на Л. Гросман за Достоевски в „От Пушкин до Блок“, от тех ще види, че Достоевски е познавал както трябва западната култура; бих могъл да му дам статията на вещия Гросман за „Библиотеката на Достоевски“, за да види колко начетен е бил великият руски романист и философ. „Четенията на Достоевски са извънредно обилни и разнообразни, пише Л. Гросман...“

През целия си тревожен, скитнически и работнически живот Дост. неизменно се явява като тип на страстен книжник... Да се разбере

Достоевски извън неговите четения е невъзможно. “Българският „културен критик“ не е чувал и на съне авторите и книгите, които Дост. е прочел. Той ще ококори очи, ако узнае, че „върху *разсъжденията* на Зосима (в «Братя Карамазови») за молитвата, за любовта, за ада и за съприкосновението с другите светове Сведенборг е упражнил своето влияние.“ Но всичко това би било излишно, защото Достоевски сам, макар и умрял, може да отговори на нашия теоретик. Изглежда, и в онова време, когато е бил жив гениалният русин, ща да са живували Вл. Василевци и един от тях ще да го е упрекнул, че той (Дост.) вярва в Бога от некултурност. Ето що пише в отговор на тогавашния и сегашния „Вл. Василев“ разсърденият писател в „записната си книжка“: “**Мерзавците ме дразнеха с необразована и ретроградна вяра в Бога. И тези искаха да ме учат и се смееха над моето неразвитие.** Та на тяхната глупава природа и не се е присънвала такава сила на отрицанието, което съм преминал аз (цитатът е взет от книгата „Спор за Букинин и Достоевски“). – Сега, надявам се, Вл. В. ще се успокои и за в бъдеще ще се откаже от всякакви „теории“.

Но за да бъде пълна характеристиката му, ще трябва да се полюбуваме още на 2–3 куриоза.

III

Известно е, че Вл. В. обича да употребява чужди думи, чието значение не разбира, и да ги пише с чуждите им окончания. Напр. той пише „нервозитет“ вместо нервност или нервност. В статията си от „Стрелец“, бр. 6 аз го бях поправил; но съм сбъркал, защото според Вл. В. „нервозитет“ и „нервност“ били две различни неща, имали две различни значения. Не напразно са изтъквали, че Вл. В. не знае чужди езици. Ако Вл. В. беше учил немски и френски, щеше да види, че на немски се пише *Nervosität, Intensität, Identität, Individualität*, на френски – *nervosite, intensite, identite, individualite*, а на български – нервност, интензивност, идентичност, индивидуалност – което значат все същото. Аз бих попитал Вл. В.: ако идентитет значи тъждество, еднаквост, да не би идентичност да не значи тъждество и еднаквост? Да не би един български физик или психолог под интензитет да разбира едно, а под интензивност – друго? По липса на друго българска дума един българин трябва да предпочете нервност пред нервозитет, защото нервност е поне побългарена с окончанието и звучи български, а нервозитет е дума с немско окончание. Важното в случая е, че „нервозитет“ и „нервност“

значат едно и също. И ако има „човек, който не е научил още правилното значение и употребимост на думите и има нахалството да изрича мнения“, тоя човек е редакторът на „Златорог“. Който се съмнява, нека прочете брошурата на проф. К. Гълъбов „Пакостната роля на един критик“ (София, 1927 г.), за да види, че Вл. В. не знае още що значи „пейзажист“, „композиция“, „пантеист“ и „ренесанс“, макар да си служи с тях на всяка стъпка. И други преди г. Гълъбов са изтъквали, че Вл. В. употребява много чуждици и не на място, но той не само че не отказва, но на пук продължава да сипе чужди думи, сякаш нарочно ги заучава от „Речника на чуждите думи“ на Футеков. Той говори и латински изречения: след 10–15 медиативности, индивидуалитети, наивитети и сензативности изведнъж се натъкваш на някое „casus belli“ или „o tempora, o mores“...

Няма какво да се прави; ще се търпи. Лошото е, че Вл. В. е почнал да оправя и другите. Научил от г. Гълъбов името на Шпенглер и нещо за философията му, още на третия ден той начева да го коригира. Но нали не схваща бързо, пък има и страст към чужди думи, сиромашът изтъртвава отеднъж: „Шпенглеровата мутационна теория“. Шпенглеровата философия на културата не е никаква мутационна теория; тя няма нищо общо с мутационната теория на Хуго де Фриз. Никъде в „Залеза на Европа“ не се говори за мутации, не се среща даже тая дума; нито пък г. проф. Гълъбов в своята статия в „Златорог“ или в своята книжка върху Шпенглера е нарекъл Шпенглеровата философия „мутационна теория“.

Сега да кажем нещо и за остроумието на Вл. В., защото той се упражнява да бъде остроумен. Аз бях писал: „Може едно произведение да бъде разсъдъчно – напр. целия Бодлер – и все пак да е хубаво.“ Вл. В. пита: „Бодлер произведение ли е?“ Това значи да се правиш глупав, за да изглеждаш остроумен. Тогава, ако Вл. В. чуе да се казва „купих си Волтер“, той може да попита „Волтер зарзават ли е?“ Ако чуе да се казва „цитирам Вазов“, – „Вазов цитат ли е?“ В тоя случай Бодлер не е произведение, нито Вазов цитат, г. Вл. Василев, а имаме работа с метонимия! Разбрахте ли? Ето прочее: **Вл. Василев не знае и стилистика**. Не е ли по-добре вместо да пише дълги и никому ненужни статии, за да доказва какво не знае, да седне и да чете граматика и стилистика и да попълни образованието си? Нека сега читателят съди прав ли съм бил, когато съм твърдял (в „Нашата критика“), че на нашия критик липсват най-елементарни познания?

Вл. В. не може да разсъждава правилно, той не е чел литература, той не знае стилистика, той не знае граматика; какво знае тогава Вл. В.?

– Да ругае, както е обругал мене и г. Гълъбов: „мания и глупост“, „подлост“, „съвременен маниак“, „озлобено нищожество“, „хитрец или простак“, „литературна гаменария“, „доказва тъпотата си“, „мерзост“, „мамин син“, „занесен литератар“. Не вярвате ли? Можете тогава да разгърнете статията на Вл. В., ще намерите три пъти по толкоз ругатни. Ругатните слагат последната черта върху портрета на тоя господин. У нас той не е единственият, срещат се и други. Но ако има тук нещо за учудване и съжаление, то е: как е можал да стигне до това положение, че днес да се принуден да спориш с него.

1927–1928 г.

КРАЙ

© 1928 Атанас Далчев

Източник: <http://litclub.com/library/bg/dalchev/>

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/12170>]